

8. Саїд Е. Культура й імперіалізм / Е. Саїд. – К. : Критика, 2007. – С. 200.
9. Там само. – С. 76.
10. Томпсон Е. М. Після колонії / Ева М. Томпсон // Український тиждень. – 2008. – 25–31 лип. – С. 16.
11. Європейський вибір: незмінність обраного шляху : Основні програмні цілі та політичні завдання партії на сучасному етапі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.razom.org.ua/1asd.pdf>.
12. Програма захисту українців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.svoboda.org.ua/pro_partiyu/prohrama/.

В статті досліджуються політичні маніпуляції українських партій навколо проблеми історичного насліддя Української повстанської армії. Автор статті утверджує, що ліві та проросійські партії ігнорують історичні реалії та напработки сучасної історичної науки для мобілізації проросійського електорату Сходу та Югу України. В той же час праві партії добиваються державного визнання воїнів УПА борцями за незалежність України.

Ключові слова: Українська повстанська армія, Організація українських націоналістів, політичні маніпуляції, громадське життя, історична пам'ять, російський імперіалізм, незалежність.

The article studies the political manipulations of the Ukrainian parties as for the issues of historical heritage of the Ukrainian Uprising Army (UUA). The author claims that the left-wing and pro-Russian forces ignore the historical realities and the research of the modern historical science, so that to mobilize the pro-Russian electorate of Southern and Northern Ukraine. Meanwhile, the right-wing parties strive to gain the state recognition of the UUA warriors as the fighters for Ukraine's independence.

Keywords: the Ukrainian Uprising Army, the Ukrainian Nationalists Organization, political manipulations, social life, historical memory, Russian imperialism, independence.

УДК 930(477.83/.86) “1914–1917”

Володимир ГЛИЗНЕР

БОРІТЬБА РОСІЙСЬКОГО ЦАРИЗМУ З “МАЗЕПІНСЬКИМ РУХОМ” У ГАЛИЧИНІ В ПЕРІОД ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ: 1914–1917 РОКИ

У статті висвітлюється намагання російського царизму заснувати на захоплених землях Галичини тимчасові державні утворення з осені 1914 до літа 1917 рр. із подальшим приєднанням їх до складу Російської імперії. Досліджено ставлення російської військово-окупаційної влади до місцевого населення краю, охарактеризовано основні напрями діяльності російської адміністрації.

Ключові слова: окупація Галичини, Тимчасове воєнне генерал-губернаторство, Генерал-губернаторство областей Австро-Угорщини, захоплених по праву війни, Обласний комісаріат Галичини та Буковини, російська адміністрація, суд, генерал-губернатор.

Україна сьогодні переживає трансформаційні процеси в національній, політичній площинах, по-новому переосмислює минуле. Тривалий бездержавний статус нашої країни сприяв поширенню на регіональному рівні деформованого уявлення про окремі аспекти її історичного розвитку серед наукових кіл і громадськості.

Перша світова війна, що ознаменувала собою перехід людства від однієї історичної епохи до іншої, належить до числа тих подій в історії, вплив яких відчувається й нині. Вона відіграла велику роль у формуванні нової політичної карти світу.

Невід’ємною складовою ґрунтового вивчення феномену Першої світової війни, що дозволяє скласти комплексне уявлення про цю глобальну подію, є політика російської окупаційної адміністрації в Галичині в 1914–1917 рр.

Важливий джерельний матеріал для вивчення даної теми міститься в дисертаційних дослідженнях сучасних українських істориків, зокрема, О.Мазура, І.Кучери, І.Береста, І.Лозинської¹. У цих працях здебільшого акцентовано увагу на політиці російської влади в Галичині,

упровадженні православ'я, вивезенні місцевого населення. Здійснено комплексний аналіз різних напрямів діяльності російської й австрійської адміністрацій у регіоні в 1914–1917 рр. Систематизовано фактичний матеріал, висвітлено військові дії та соціально-економічні процеси в Східній Галичині в зазначений період.

Буремні дні того періоду показують у своїх працях історики Д.Дорошенко, В.Великочий, М.Кугутяк². Окремі аспекти цієї теми розкриваються в публікаціях І.Барана, О.Мазура, І.Кучери³ та ін.

Загалом на цей час нагромаджено значний масив різножанрових, у т. ч. й історико-аналітичних, праць про військові дії на території Прикарпаття. Ці дослідження спрямовані на вироблення єдиної концепції й об'єктивне висвітлення історії українського народу в роки Першої світової війни. Із сучасних зарубіжних, зокрема російських, дослідників питанням історії Галичини періоду Першої світової війни присвятили свої праці Н.Пашаєва, А.Бахтуріна, М.Оськін⁴ та інші. Однак згадані історики, зокрема Н.Пашаєва, упереджено зображують події на території краю, здебільшого пишуть про переслідування москвофілів у Галичині й Талергофі, а також про лояльне ставлення російської військової та цивільної влади до місцевого населення й фактично нічого не говорять про свавілля воячини на теренах краю. Для ґрунтовного дослідження проблеми необхідним є докладне й глибоке та всебічне вивчення джерел.

Джерельна база для вивчення історичних подій у Галичині в роки Першої світової війни є доволі значною. Головний масив документів про воєнні події на території краю зберігається в Російському державному воєнно-історичному архіві (РДВІА) у Москві. У фондах вищевказаного архіву знаходяться накази штабу Головнокомандувача Південно-Західного фронту, оперативні дані про бойові дії на фронті, доповідні записки царю Миколі II, інформації про діяльність російської влади в Східній Галичині. У Центральному державному історичному архіві України в м. Київ (ЦДІА України) знаходяться документи про діяльність російської окупаційної влади в Галичині, жандармського управління, про воєнні знищення та грабунки, спричинені бойовими діями на території краю, свідчення про поширення різноманітних хвороб та епідемій серед місцевого населення.

Фонди Центрального державного історичного архіву України в м. Львів (ЦДІАЛ України) містять найрізноманітніші циркуляри, розпорядження австрійських і російських властей, інформацію про стан промисловості, сільського господарства, дані про виселенців, біженців, емігрантів, матеріальне становище населення краю тощо.

Документи про господарську розруху під час війни, заподіяну шкоду населенню зберігаються у фондах Державного архіву Івано-Франківської області (Держархів Івано-Франківської обл.).

З вибухом Першої світової війни політика царського уряду щодо України визначалася завданням практично реалізувати двоєдину стратегічну мету. По-перше, Росія прагнула максимально розширити зовнішній простір державного комплексу шляхом політичної інкорпорації західноукраїнських земель (Галичини, Буковини, Закарпаття), населення яких, з точки зору навіть російських лібералів, належало до етнографічного масиву російської народності. Ця програма не була таємною: 5 серпня 1914 р. її офіційно проголошено в маніфесті Верховного головнокомандувача великого князя Миколи Миколайовича: “Та не буде віднині під'яремної Русі! – зазначалося в ньому. – Надбання Володимира Святого, земля Ярослава Осмомисла, князів Данила і Романа, скинувши ярмо, піднесе стяг єдиної, великої, неподільної Росії”⁵.

По-друге, прилученням західного регіону самодержавство розраховувало добитися й внутрішнього оздоровлення країни, раз і назавжди розв'язавши українське питання в столицинському дусі. У Петербурзі усвідомлювали, що цього не можна було досягти, доки існував “центр мазепинського руху”, де наявність політичної свободи й воля до національного та культурного розвитку постійно підживлювали українську ідею⁶.

Практичне втілення задуманих планів розпочалося відразу після вступу російської армії на терени Галичини. Дев'ятнадцятого серпня 1914 р. вищою військовою владою було затверджено Положення про врядування “неприятельськими областями” і призначено генерал-губернатора краю графа Г.Бобринського. До безпосередньої компетенції російської адміністрації входило

ло прийняття заходів щодо “злиття краю з Імперією в політичному і національному відношенні”⁷.

У який спосіб мало відбутися “злиття”, Г.Бобринський ознайомив львів’ян 10 вересня 1914 року: “Східну Галичину і Лемківщину, – наголосив він, – вважаю корінними російськими областями”, а тому “влаштування цих областей повинно бути засноване на російських засадах... Я буду запроваджувати з належною поступовістю, без корінного ламання існуючого устрою, російську мову, закон та устрій”⁸.

Наказом російського Верховного головнокомандувача від 29 серпня 1914 р. у Галичині було утворено Тимчасове воєнне генерал-губернаторство, яке поділялося на Львівську й Тернопільську губернії, а після окупації частини Буковини – Чернівецьку губернію⁹. До листопада 1914 р. російські війська зайняли значну територію на захід від Львова. У квітні 1915 р. на цих землях була утворена Перемишльська губернія¹⁰.

Незважаючи на вказівку згори про необхідність суворого відбору російських чиновників, які скеровувалися до Галичини й Буковини, запрошені особи із числа поліцейських чинів ані за освітою, ані за загальним розвитком не підходили для того, щоб стати провідниками російської державності. Надзвичайно низьким був освітній рівень місцевої адміністрації: жодного з вищою освітою, із середньою – 6 осіб, решта – з початковою (33). Зазначимо, що серед австрійської місцевої адміністрації переважали особи з вищою освітою. У 1914 р. на посади начальників повітів потрапляли люди, які зовсім не були знайомі з Галичиною й Буковиною.

Дії особового складу російської адміністрації в Галичині та Буковині викликали невдоволення місцевого населення. З Росії скеровувалися “покидьки поліції”, для котрих тут відкривалася можливість швидшого службового зростання. За висловом Д.Дорошенка, вони були урядовцями “найгіршого сорту”, хабарниками, злодюгами, п’яницями¹¹.

Отже, кадрова проблема в Східній Галичині та Буковині виявилася надзвичайно складною для російських властей. Однак активна заміна місцевої адміністрації на окупованих територіях проводилася практично на всіх рівнях. Винятком становили судові установи.

Розуміючи необхідність залишити на певний час австрійське судочинство в Галичині, міністр юстиції І.Г.Щегловітов був одним з небагатьох державних чиновників, який першим почав говорити про збереження в краї норм міжнародного права, не бачачи у факті вступу російського війська на австро-угорську територію підстав для негайного введення там російської державно-правової системи.

У лютому 1915 р. був виданий проект обов’язкової постанови для місцевих судових установ Галичини, зайнятих російськими військами, а 24 лютого 1915 р. – остаточний варіант постанови¹². Згідно із цим документом, вищий контроль зі спостереження за роботою судової системи в Галичині покладалася на відповідальну посадову особу. Визнавалася правомірність дії австрійського законодавства й принципів судочинства, правда, при цьому вказувалося, що ухвали повинні виноситися не від імені австрійської верховної влади, а “в ім’я закону”. Постановою був визначений новий порядок судочинства з урахуванням того, що вищий касаційний суд у Відні й австрійське Міністерство юстиції виключалися із числа інстанцій, чия компетенція поширювалася на судові установи Галичини. У судових процесах мала використовуватися російська мова й “місцеві її підмови”, зокрема, гуцульський і лемківський діалекти. Вони вважалися менш ворожими російській державності, бо не були пов’язані з “мазепинством”. До числа “підмов” негласно зараховувалася й українська мова, оскільки одним розчерком пера заборонити її було неможливо. Про польську мову в постанові було сказано, що “тимчасово допускається вживання і польської мови”¹³. Ця обставина була вельми істотною для місцевого населення.

Реально на території Галичини впродовж 1914–1915 рр. з австрійських судів діяли суди всіх рівнів тільки у Львові й Тернопільській губернії. Тому функції дізнання на місцях виконували адміністративні установи, а винесення вироків покладалася на судовий відділ штабу генерал-губернатора й воєнний суд XII армійського корпусу. Ці структури насправді не могли вирішити того масиву справ, які їм скеровувалися з місць.

У січні 1915 р. був утворений військово-окружний суд. У ньому мали розглядатися справи щодо злочинів, учинених у місцевостях, на яких не діяли австрійські суди, а також усі без ви-

нятку справи, де потерпілими були російські піддані або піддані союзних держав, і злочини проти російської державної влади¹⁴.

Фактично проблема судовлаштування й судочинства в Галичині вирішувалася у двох напрямках: опрацювання проектів організації судових установ для вирішення глобальних політичних питань і підтримки порядку в тилу російської армії.

В окупованій російськими військами Галичині поруч із реорганізацією судочинства проводилися заходи й у сфері народної освіти, що підлягала цілковитій русифікації. Заборонялося все українське – політичні партії, клуби, товариства, закривалися навчальні заклади, періодичні видання, запроваджувалася жорстка військова цензура¹⁵.

Політика росіян стосовно поляків після зайняття Львова була неоднозначною. Так, Шереметьєв вів полонофільську політику (дав дозвіл на польські школи, оголошення польською мовою), але з його відставкою головну роль почали відігравати москвофіли.

На першій аудієнції генерал-губернатор Г.Бобринський гостро заявив полякам про російськість Галичини, але подальші дії показали, що їм ще залишено деякі права. Дозволено приватне шкільництво за умови ведення навчання російською мовою.

Під особливим впливом “вшехполяків” знову дозволено функціонування книгарень і бібліотек, наприклад, *Czytelnia Akademicka*. У суді визнано право польської мови, ніякі зміни не зачіпали й римо-католицької церкви.

Переслідування німців, хоч вони й склали невелику частку населення, тривали до останніх днів російської окупації міста. У Львові арештовували інтелігенцію, а в провінції – сотні нещасних селян-німців. Так, у переддень залишення міста царськими військами до Росії вивезено голову організації “*Bund der christlichen Deutschen*”, голову євангелістської громади у Львові та інших німецьких діячів¹⁶.

Ставлення до євреїв з боку росіян було неоднаковим. Двадцять шостого лютого 1915 р. генерал-губернатор Г.Бобринський на основі наказу Головнокомандувача Південно-Західного фронту про посилення шпигунської діяльності з боку євреїв видав розпорядження, згідно з яким євреям заборонялося селитися в Галичині, переїжджати з одного повіту до іншого, а порушники каралися штрафом до 3 000 рублів або трьома місяцями тюрми.

Проте російська влада мала й інші плани стосовно євреїв. У квітні 1915 р. Г.Бобринський визнав лояльність єврейського населення до влади, висловив думку про те, що галицькі євреї невдовзі стануть податливим знаряддям русифікації краю. Це припущення найбільше підтверджувалося у Львові, де єврейські купці, незважаючи на нелюбов до Росії, дуже скоро й ревно почали вживати російську мову в торговельній сфері. Але з відступом царського війська всюди відбувалися єврейські погроми, і євреїв масово гнали на заслання до Росії¹⁷.

Спеціальною постановою від 18 вересня 1914 р. були тимчасово закриті всі навчальні заклади Галичини. Згодом, за погодженням із генерал-губернатором, дозволялося відкривати початкові школи, але за умови переконання властей у благонадійності викладацького складу за використання тільки тих навчальних посібників, які “не відзначалися шкідливою для російських державних інтересів тенденційністю”. Крім того, обов’язковими умовами для відкриття шкіл були викладання російської мови не менше п’яти годин на тиждень і користування лише тими підручниками з історії та географії, що були допущені освітнім відомством Російської імперії. Відкриття середніх і вищих навчальних закладів не дозволялося¹⁸.

Розпорядженнями генерал-губернатора встановлювалися обмеження права вільного в’їзду й виїзду з регіону, зупинялася діяльність різних клубів, товариств і союзів, заборонялися зібрання місцевих представницьких установ, запроваджувалася військова цензура над друкованою продукцією. Українські книжкові магазини взагалі закрили, з огляду на “антиросійський підбір наявних видань”¹⁹.

Військове керівництво й адміністрація широко практикували й масове виселення осіб, присутність котрих у краї вважалася небезпечною для російської державної влади. Виселенці поділялися на три групи: 1) заручники; 2) втікачі або біженці; 3) вислані адміністративним чи етапним порядком²⁰.

Зі Львова взято 37 заручників: 12 поляків, 10 українців, 15 євреїв. Упродовж 1914–1915 рр., згідно зі звітом генерал-губернатора, з галицьких земель адміністративно вислано 1 962 особи й “переселено” до східних районів Росії 2 364 особи²¹.

Окрему групу складали біженці, які, налякані чутками про помсту австро-угорських військ за співпрацю з росіянами або перехід у православ'я, покидали рідні місця. Найбільшу кількість біженців дали Лемківщина, Сколівський і Турківський повіти. Із Сяноччини, наприклад, втекло 1,5 тис. москвофільських родин²².

Згідно з наказом військового генерал-губернатора Галичини від 2 червня 1915 р., усі чоловіки віком від 18 до 50 років разом з родинами, майном, худобою виселялися на Волинь. Залишена територія мала перетворитися в пустелю, тобто звільнена як від населення, так і від усього, що могло становити для ворога цінність. Примусове виселення, біженство стали надзвичайно великим суспільним потрясінням у житті Галичини під час війни²³.

Гонінь зазнала Українська греко-католицька церква. Митрополит Шептицький був заарештований й ув'язнений у монастирській тюрмі в Суздалі, де перебував до Лютневої революції 1917 р. З репресіями зіткнулися й інші відомі представники греко-католицького духовенства. Царизм розгорнув кампанію навернення греко-католиків у православ'я. На чолі близько 330 парафій було поставлено православних священників.

Поразки російської армії в 1915 р. зумовили зміни в ставленні російської окупаційної влади до українського питання. У російських політичних колах розуміли, що національно-політична обстановка в галицькому краї значно змінилася порівняно з минулими роками. Зазначалося, що тепер, коли з'ясовано сумні уроки політики в Галичині та на Буковині, коли відкрилася правда про діяльність цивільних чинів, що керували окупованими краями, потрібно врахувати уроки недавнього минулого – “якщо не можна виправити попередніх помилок, то важливо їх не повторювати”²⁴. Російські урядові кола вважали за необхідне не допускати колишніх методів управління, приділити особливу увагу особовому складові адміністрації.

У результаті Брусилівського прориву на окупованих російськими арміями територіях Галичини було утворене “Генерал-губернаторство областей Австро-Угорщини, захоплених по праву війни”, яке очолив Ф.Ф.Трепов. Діяльність його уряду (липень 1916 – лютий 1917 рр.) цілковито була спрямована на забезпечення потреб російської армії та фронту.

Російські власті, як і в попередню окупацію, розпочали активне переслідування українців, масові арешти, репресії й виселення до Росії “підозрілих” осіб, звинувачуваних в австро-фільстві та шпигунстві. Дев'ятнадцятого серпня 1916 р. генерал-губернаторство видало розпорядження про виселення тих, хто зберегли посади, усіх службовців (державними службовцями в більшості були лісники). Вісімнадцятого вересня 1916 р. чернівецький губернатор видав своє розпорядження про арешт лісників, яких звинувачували в шпигунстві на користь Австро-Угорщини. Наприкінці 1916 – на початку 1917 рр. було заарештовано 87 лісників з Галичини й Буковини, з яких 35 осіб вислали вглиб Росії, зокрема в Іркутську губернію, Тургайську та Якутську області²⁵.

Лютнева революція 1917 р. у Росії й утворення Української Центральної Ради привели до формування “Обласного комісаріату Галичини та Буковини” (18 червня 1916 – 3 серпня 1917 рр.) під керівництвом Д.І.Дорошенка. Комісаріат планував сприяти формуванню органів місцевого самоврядування, прагнув відновити соціально-економічне й національно-культурне життя краю.

Крайовий комісар насамперед почав звільняти колишніх царських повітових начальників та їхніх помічників і замінювати їх українськими діячами. Д.Дорошенко, намагаючись захистити українське та єврейське населення від насильств розбурханої солдатської стихії, видав наказ про сувору відповідальність (аж до смертної кари) солдат за грабежі, знищення сіл і вбивства місцевого населення.

Однак важким тягарем були для галичан і буковинців реквізиції, які здійснювали російські війська, нерідко без погодження з місцевими властями, і які мали грабїжницький характер. П'ятого листопада 1916 р. російська адміністрація видала постанову про реквізиції, згідно з якою в Карпатах у населення примусово вилучалося 50% худоби, а в інших частинах Галичини й Буковини – 5–20%. Сіно й солому забирали у великій кількості, а овес – повністю. Згідно із циркуля-

ром генерал-губернатора від 14 листопада 1916 р., селяни зобов'язані були давати підписки про продаж певної кількості харчів за ціною, установленою цією постановою, хоча вартість компенсації була набагато нижчою від ринкової²⁶.

Однак через невдалий наступ російської армії влітку 1917 р. Росія практично втратила контроль над територією Східної Галичини й більшість заходів адміністрації Д.Дорошенка не були запроваджені. Наприкінці липня 1917 р. управління крайового комісара Галичини й Буковини було евакуйовано до Києва й за кілька тижнів ліквідовано²⁷.

Так закінчилася майже трирічна, з перервами, російська окупація Галичини. Вона перервала процес українського національного відродження, який, проте, під час війни перейшов з національно-культурної до національно-політичної площини. Для галичан розпочався новий період їхньої історії, який привів до Листопадового чину й закінчився утворенням Західно-Української Народної Республіки.

1. Кучера І. В. Політика російської окупаційної адміністрації в Східній Галичині у 1914–1917 рр. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.02 “Всесвітня історія” / І. В. Кучера. – Чернівці, 2005. – 20 с.; Берест І. Р. Соціальне становище населення Східної Галичини і Західної Волині в роки Першої світової війни : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук / І. Р. Берест. – Львів, 2009; Лозинська І. Російські воєнні генерал-губернаторства у Галичині в період Першої світової війни : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 20.00.02 “Військова історія” / І. Г. Лозинська. – Львів, 2010. – 20 с.; Мазур О. Я. Східна Галичина у роки Першої світової війни (1914–1918) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : 20.02.22 / О. Я. Мазур. – Львів, 1997. – 22 с.
2. Дорошенко Д. Історія України 1917–1923 рр. : у 2 т. / Д. Дорошенко. – Ужгород, 1932. ; Нью-Йорк, 1954. – Т. 1 : Доба Центральної Ради. – 437 с. ; Дорошенко Д. Мої спомини про недавнє минуле (1914–1920) / Д. Дорошенко. – Мюнхен, 1969. – 542 с.; Великочий В. Українська історіографія церковно-релігійного життя Галичини в роки Першої світової війни / В. Великочий // Науковий вісник Ужгородського університету. – Ужгород : Говерла, 2007. – С. 128–134. – (Серія “Історія”); Великочий В. С. Українська історіографія суспільно-політичних процесів у Галичині 1914–1919 рр. : монографія / В. Великочий. – Івано-Франківськ : Вид.-дизайн. від. ЦІТ Прикарпат. нац. ун-ту ім. В. Стефаника, 2009. – 812 с.; Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. Нарис суспільно-політичного руху (XIX ст. – 1939 р.) / М. Кугутяк. – Івано-Франківськ, 1993. – 200 с.
3. Кучера І. В. Біженський рух у Східній Галичині в 1914–1916 рр. / І. В. Кучера // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія “Історія”. – Ужгород : СМП “Вісник Карпат”, 2004. – Вип. 10. – С. 42–51; Кучера І. В. Наслідки політики російського окупаційного режиму для східногалицьких земель (1914–1917 рр.) / І. В. Кучера // Україна соборна : зб. наук. ст. – Вип. 2. – Ч. III. – Історична регіоналістика в контексті соборності України. – К. : Ін-т іст. України НАН України, 2005. – С. 253–260; Мазур О. Наслідки війни для села Східної Галичини / О. Мазур, В. Мороховський // Перша світова війна і слов'янські народи : матеріали міжнар. наук. конф., 14–15 травня 1998 р. – К., 1998; Мазур О. Галичина під російською займанщиною 1914–1915 рр. / О. Мазур, В. Мазур // Вісник Національного університету “Львівська політехніка” “Держава та армія”. – 2006. – № 555; Баран І. В. Культурно-освітня діяльність російської адміністрації у Галичині на початку Першої світової війни / І. В. Баран // Актуальні питання науки та практики: досягнення та перспективи – 2009 : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 24–25 груд. 2009 р. – Полтава, 2009. – С. 3–8.
4. Бахтурина А. Ю. Политика Российской империи в Восточной Галиции в годы Первой мировой войны / А. Ю. Бахтурина. – М. : АИРО–XX, 2000. – 264 с.; Пашаева Н. М. Очерки истории русского движения в Галичине XIX–XX вв. / Н. М. Пашаева ; Гос. публ. ист. б-ка России. – М., 2001. – 201 с.; Оськин М. В. Неизвестные трагедии Первой мировой. Пленные. Дезертиры. Беженцы / М. В. Оськин. – М. : Вече, 2001. – 448 с.
5. Савченко В. Восточная Галиция в 1914–1915 годах (этносоциальные особенности и проблема присоединения к России) / В. Савченко // Вопросы истории. – 1996. – № 11–12. – С. 110.
6. Бахтурина А. Ю. Назв. праця. – С. 62–63.
7. Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДАІЛ України), ф. 146, оп. 4, спр. 5887, арк. 2.
8. Отчет временного военного генерал-губернатора Галиции по управлению краем за время с 1-го сентября 1914 г. по 1-е июля 1915 г. – К., 1916. – С. 3–4.
9. ЦДАІЛ України, ф. 146, оп. 4, спр. 5887, арк. 2.
10. Отчет временного военного генерал-губернатора... – С. 4.

11. Дорошенко Д. Історія України... – С. 7.
12. Российский государственный военно-исторический архив (РГВИА), ф. 2005, оп. 1, д. 17, л. 19–20.
13. РГВИА, ф. 2005, оп. 1, д. 17, л. 19.
14. Отчет временного военного генерал-губернатора... – С. 18.
15. Місюра І. В. Політика російського окупаційного режиму на західно-українських землях у 1914–1915 рр. / І. В. Місюра // Галичина: науковий і культурно-просвітній краєзнавчий часопис. – Івано-Франківськ, 2001. – № 7. – С. 151.
16. Берест І. Репресивні акції щодо населення Східної Галичини в роки Першої світової війни / І. Берест // Вісник національного університету “ЛП” “Держава та армія”. – № 584. – Львів, 2007. – С. 57.
17. Берест І. Р. Соціальне становище населення Східної Галичини і Західної Волині в роки Першої світової війни : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : 07.00.01 “Історія України” / І. Р. Берест. – Львів, 2009. – 20 с.
18. Баран І. В. Культурно-освітня діяльність російської адміністрації у Галичині на початку Першої світової війни / І. В. Баран // Актуальні питання науки та практики: досягнення та перспективи – 2009 : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 24–25 груд. 2009 р. – Полтава, 2009. – С. 5.
19. Отчет временного военного генерал-губернатора... – С. 23.
20. Косачевич М. Біженці з Галичини / М. Косачевич // Всеукраїнський загальнополітичний освітянський тижневик. – 2011. – № 33 (438). – 17–23 серп.
21. Берест І. Репресивні акції... – С. 56–57.
22. Марчук В. Греко-католицька церква у 1914–1923 рр. / В. Марчук // Український історичний журнал. – 2000. – № 6.
23. Сердюк О. В. Біженство в Україні під час Першої світової війни / О. В. Сердюк // Проблеми історії України ХІХ–ХХ ст. – К., 2002. – Вип. 4. – С. 127–128.
24. Украинская Жизнь. – 1916. – № 7–8. – С. 146.
25. Костючок П. Гуцульщина в роки російської окупації в період Першої світової війни / П. Костючок // Галичина. – Івано-Франківськ, 2006–2007. – № 12–13. – С. 199.
26. Костючок П. Назв. праця. – С. 200.
27. Дорошенко Д. Мої спомини... – С. 122.

В статтє освещаеться попытка русского царизма образовать на захваченных землях Галиции временные государственные образования с осени 1914 по лето 1917 годов и с последующим присоединением их в состав Российской империи. Исследовано отношение русской военно-оккупационной власти к местному населению края, охарактеризованы основные направления деятельности русской администрации.

Ключевые слова: *окупація Галиции, Временное военное генерал-губернаторство, Генерал-губернаторство областей Австро-Венгрии, захваченных по праву войны, Областной комиссариат Галиции и Буковины, русская администрация, суд, генерал-губернатор.*

In the article lights up the attempt of Russian carizm to form on bulldoggen earths of Galychina temporal state educations from an autumn 1914 for summer 1917 years and with the subsequent joining them in the complement of the Russian empire. Investigational attitude of russian military-occupation power toward the local population of edge, basic directions of Russian administration activity are described.

Keywords: *occupation of Galychina, Temporal military governor general, Governor general of areas of Avstro-Hungary, bulldoggen legally wars, Regional commissariat of Galychina and Bukovyna, russian administration, court, governor general.*